

برنامه عمران سازمان ملل متحد در آسیا (نمونه مطالعاتی ایران)

نویسندگان: سید داوود آقایی - فاطمه حبیبی

ویراستار: بابک خادمی پاشاکی

میرسانه	آقای. سید داود، ۱۳۳۳ -
عنوان و نام بنیادآور	برنامه عمران سازمان ملل متحد در آسیا (نمونه مطالعاتی ایران) / نویسندگان سید داود آقای. فاطمه حبیبی؛ ویراستار بابک خادمی باشاکی.
ملاحظات نشر	تهران: منتشران اندیشه، ۱۳۹۳.
ملاحظات ظاهری	۱۸۶ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۴۸۵-۰۶۴
وضعیت فهرست نویسی	فبا
موضوع	سازمان ملل متحد، برنامه عمران
موضوع	نوسه بانداز - ایران -- نمونه پژوهی
موضوع	رشد اقتصادی -- ایران -- نمونه پژوهی
موضوع	نوسه بانداز -- آسیا
موضوع	رشد اقتصادی آسیا
موضوع	همکاری های بین المللی
موضوع	سازمان های بین المللی
موضوع	ایران -- سیاست اجتماعی
موضوع	ایران -- اقتصاد و حکومت
نسخه افزوده	حبیبی، فاطمه، ۱۳۶۰ -
نسخه افزوده	خادمی، بابک، ۱۳۶۰، ویراستار
رده بندی کنگره	HC۶ / ۷۴۸۵ / ۰۶۴
رده بندی دیویی	۳۳۸/۹۱
شماره کتابشناسی ملی	۳۷۲۶۱۴۸

برنامه عمران سازمان ملل متحد در آسیا (نمونه مطالعاتی ایران)

نویسندگان: سید داود آقای. - فاطمه حبیبی

ویراستار: بابک خادمی باشاکی

صفحه آرا: زهرا کریمی

طراح جلد: حمیده عطایی

ناشر: منتشران اندیشه

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۸۵-۰۶۴

تلفن: ۰۹۱۳۱۴۸۷۸۱۹ - ۲۲۲۰۸۵۳۴ - ۷۷۶۲۰۹۴۱ - ۷۷۶۲۰۹۴۰

رایانامه: montasharanandisheh@yahoo.com _ info@translatoinindustry.ir

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

۷	.....مقدمه:
۱۵	.....فصل اول: نظریاتی در باب روابط و سازمان های بین المللی
۲۹	.....فصل دوم: سازمان ملل متحد و برنامه عمران ملل متحد
۳۱	.....سازمان ملل متحد (UNITED NATIONS ORGANIZATION)
۳۳	.....بررسی منشور سازمان ملل متحد و ميثاق جامعه ملل با توجه به مسائل اقتصادی
۳۹	.....برنامه عمران سازمان ملل متحد
۴۲	.....فعالیت های برنامه عمران ملل متحد
۵۰	.....برنامه عمران ملل متحد و توسعه انسانی
۵۳	.....فصل سوم: اقدامات و عملکرد برنامه عمران ملل متحد در کشور های آسیا
۵۵	.....نگاهی به برنامه عمران ملل متحد در آسیا بعد از جنگ سرد
۵۶	.....فعالیت های برنامه عمران ملل متحد در کشورهای آسیا
۷۱	.....فصل چهارم: ایران و برنامه عمران ملل متحد
۷۳	.....نگاهی به فعالیت های برنامه عمران سازمان ملل متحد در جمهوری اسلامی ایران
۸۵	.....فصل پنجم: معرفی سیاست ها و پروژه های برنامه عمران سازمان ملل متحد و جمهوری اسلامی ایران
۸۷	.....معرفی سیاست ها و پروژه هایی برای دستیابی به حکومت مردم سالار
۱۰۱	.....معرفی سیاست های برنامه هایی برای دستیابی به کاهش فقر

معرفی سیاست ها و پروژه هایی برای کاهش بحران ها	۱۱۸
معرفی سیاست ها و پروژه های مبارزه با ایدز / اچ آی وی	۱۲۷
معرفی سیاست ها و پروژه های دستیابی به پایداری زیست محیطی و انرژی	۱۳۵
معرفی سیاست ها و پروژه های دستیابی به فناوری اطلاعات و ارتباطات	۱۴۹
معرفی سیاست هایی برای بهبود برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان	۱۵۹
فصل ششم: تاثیر برنامه عمران ملل متحد در توسعه و همکاری اقتصادی در آسیا.....	۱۶۹
نقش برنامه عمران ملل متحد در توسعه و همکاری های اقتصادی در آسیا	۱۷۱
فصل هفتم: جمع بندی و نتیجه گیری	۱۷۷
فهرست منابع :	۱۸۱

مقدمه:

در جهان امروز دولت‌ها سعی در رسیدن به جایگاهی مطلوب چه از لحاظ منطقه‌ای و چه از حیث جهانی دارند. آنان سعی در رسیدن به مرحله‌ای از رشد و توسعه اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و از همه مهم‌تر سیاسی دارند.

اما برای رسیدن به این منظور باید کشورها دارای یک برنامه منسجم و طولانی مدت باشند چرا که رسیدن به توسعه مستلزم برنامه و امکانات مالی و اراده قوی می‌باشد.

البته در جهان امروز نقش سازمان‌های بین‌المللی در این زمینه مهم‌تر از همیشه می‌باشد، چرا که اکثر کشورها در آن‌ها عضویت دارند و اهداف این سازمان‌ها براساس آرمان‌های کشورها پایه‌گذاری شده است (آن‌ها این سازمان‌ها را قبول دارند و حتی کشورها سازمان‌های فراملی و منطقه‌ای در مناطق و قاره‌های خود ایجاد نموده و کشورهای هر منطقه و قاره در آن عضویت دارند).

این سازمان‌ها براساس یک منطقه مشترک، زمینه اقتصادی مشترک، فرهنگ مشترک و یا مذهب مشترک تشکیل شده‌اند. اما مهم‌ترین و عمده‌ترین این سازمان‌ها، سازمان ملل متحد می‌باشد.

در ژانویه ۱۹۴۲ بیست کشور از جمله آمریکا علیه فاشیسم وارد جنگ شدند و همان روز اعلامیه‌ای را امضاء کردند که به اعلامیه ملل متحد معروف می‌باشد. بعد از آن در کنفرانس مسکو در اکتبر ۱۹۴۳ چهار کشور آمریکا، انگلیس، شوروی و چین لزوم ایجاد یک سازمان بین‌المللی که براساس مساوات کلیه دول و به منظور تامین صلح و امنیت باشد، را اعلام کردند.

بعد از آن در کنفرانس یالتا زمینه ایجاد این سازمان بین‌المللی مطرح شد که با تشکیل کنفرانس سان فرانسیسکو اساسنامه سازمان ملل تهیه شد، سرانجام

در ۲۴ اکتبر ۱۹۴۵ به تصویب اکثریت رسید که آن را منشور سازمان ملل متحد نامیدند. در این منشور اهمیت فراوانی برای مسائل اقتصادی و اجتماعی قائل شده‌اند.

نکته اصلی، مهم بودن این نهاد از نظر اقتصادی می‌باشد، چرا که یکی از علل شکست جامعه ملل عدم توجه به مسائل اقتصادی بوده. اما در سازمان ملل متحد شاهد تأکید بر مسائل اقتصادی می‌باشیم.

در منشور سازمان ملل متحد چهار هدف اصلی برای این نهاد تعریف شده است. اولین هدف این نهاد حفظ صلح و امنیت جهانی می‌باشد. دومین هدف توسعه روابط دوستانه براساس احترام به اصل تساوی حقوق و خودمختاری ملل می‌باشد. و سومین هدف سازمان ملل متحد گسترش و ایجاد زمینه مناسب برای همکاری بین‌المللی بین کشورها برای حل مسائل بین‌المللی (که دارای جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و بشردوستانه است) که در منشور ملل متحد مدنظر قرار گرفته است، می‌باشد و آخرین هدف سازمان ملل متحد ایجاد مرکزی برای هماهنگ نمودن اقدامات ملل متحد که در جهت حصول اهداف مشترک مابین سازمان ملل متحد و کشورها براساس احترام به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی برای همگان بدون تمایز از حیث نژاد، جنس، زبان و مذهب می‌باشد.

در ادامه به بررسی هدف سوم سازمان ملل متحد که در این کتاب نیز مورد بحث قرار گرفته است، می‌پردازیم. در این هدف تأکید سازمان ملل متحد بر توسعه همکاری‌های اقتصادی فی‌مابین کشورها می‌باشد که در فصل نهم منشور سازمان ملل متحد نیز شاهد تأکید این سازمان بر بالا بردن سطح زندگی و کار مکفی که موجبات ترقی و توسعه امور اقتصادی و اجتماعی ملت‌ها می‌شود اشاره نموده است.

در ادامه فصل نهم، سازمان موظف به ایجاد نهادی برای هماهنگ کردن فعالیت‌های سازمان ملل متحد و کشورها می‌باشد. که این نهاد موسوم به شورای اقتصادی و اجتماعی می‌باشد. شورای اقتصادی و اجتماعی که تحت نظر مجمع

عمومی کار می‌کند اختیار دارد راجع به موضوعات اقتصادی اجتماعی و فرهنگی، تربیتی و بهداشتی و همچنین امور مربوط به حقوق بشر و آزادی‌های سیاسی برای همه به انجام مطالعه بپردازد و گزارش تنظیم نماید و نظر خود را به مجمع عمومی یا کشورهای عضو توصیه کند و کنفرانس‌های بین‌المللی براساس موضوعات ارائه شده، تشکیل دهد. از جمله وظیفه دیگر شورای اقتصادی و اجتماعی عبارت از ارتباط دادن این موسسات تخصصی با سازمان ملل متحد و هماهنگ نمودن فعالیت‌های آنها می‌باشد. از جمله یکی از آنها، **برنامه عمران ملل متحد** می‌باشد.

در این کتاب سعی بر این است که نقش برنامه عمران ملل متحد در تسریع و تسهیل امر توسعه فعالیت‌های اقتصادی بین‌المللی مابین دول را بیشتر بررسی نماییم. چراکه امروزه توسعه اقتصادی مهمترین هدف کشورهاست. و از طرفی کشورها برای رسیدن به این اهداف مشترک نیازمند همکاری و هم اندیشی و برنامه‌ریزی و استفاده از امکانات جمعی می‌باشند. در این راستا یک سازمان بین‌المللی با هدف توسعه اقتصادی و اجتماعی می‌تواند تا حدودی پاسخگوی این نیاز باشد.

برنامه عمران ملل متحد دارای یک سری فعالیت‌های منسجم در کشورهای عضو می‌باشد که براساس آن هر ساله به سازمان ملل متحد گزارش ارسال می‌دارد، که این گزارش سالانه درباره وضعیت توسعه انسانی در کشورهای عضو می‌باشد.

در حال حاضر نیز دولت‌های عضو برنامه عمران ملل متحد خود را ملزم به ایجاد یا اجرای زمینه برای فعالیت‌های برنامه عمران ملل متحد در کشورهای خود می‌دانند. البته این فعالیت‌ها در تمامی کشورهای عضو در قالب پروژه‌هایی به اجرا گذاشته می‌شود.

آنچه که به عنوان اهداف پژوهشی این کتاب مطرح می‌باشد، ارائه فعالیت‌های برنامه عمران ملل متحد، که متشکل از:

(۱) ایجاد حکومت مردم سالارانه

(۲) کاهش فقر

(۳) کاهش بحران‌ها

(۴) مبارزه با بیماری ایدز و اچ‌آی وی

(۵) توجه به محیط زیست و منابع انرژی

(۶) فناوری اطلاعات و ارتباطات

و در انتها ایجاد برابری جنسیتی که به عنوان فعالیت فرعی برنامه عمران ملل متحد در تمامی فعالیت‌های اصلی برنامه عمران ملل متحد گنجانده شده است، می‌باشد.

اما آنچه که باعث اهمیت بخشی و ایجاد انگیزه برای نگارش کتاب پیش‌روی بود تحولات ساختاری حاصل از ویژگی‌های بین‌المللی معاصر بود. عصر ما، عصر روابط متقابل مابین کشورها و تاثیرگذار بودن وضعیت یک کشور بر دیگر کشورهاست، که این مسئله ضرورت اتخاذ سیاست‌های هماهنگ با جامعه جهانی را می‌طلبد و از طرفی جهانی شدن سرمایه و گسترش اطلاع‌رسانی به عنوان عوامل کلانی بشمار می‌آیند که بطور یکسان بر کشورها تاثیر می‌گذارند.

با توجه به این امر که کشورها بیشتر از گذشته تحت تاثیر عوامل کلان قرار می‌گیرند، سازمان‌های بین‌المللی خصوصا سازمان ملل متحد می‌توانند به کشورها کمک کنند تا در جهت سیاست‌های خود به طرز صحیح اقدام نمایند، و برنامه عمران ملل متحد بعنوان یکی از برنامه‌های مهم سازمان ملل متحد می‌تواند کشورها را به سیاست‌های توسعه‌ای خودشان سوق دهد.

فعالیت‌های دیگر برنامه عمران ملل متحد به دلیل عمومیت داشتن در اکثر کشورها و از طرفی مرتبط بودن فعالیت‌ها با هم، باعث شده که کشورها در رسیدن به شاخص‌های تعیین شده برای این فعالیت‌ها با یکدیگر به همکاری بپردازند. که اهمیت توجه به این برنامه سازمان ملل متحد را دو چندان می‌کند و

در این راستا به دلیل تاثیرگذاری و مهم بودن این فعالیت‌ها در امر توسعه و پیشبرد اهداف اساسی کشورها (خصوصاً کشورهای عقب مانده و در حال توسعه) که نیازمند توجه بیشتر می‌باشند، در این کتاب بر آن شدیم که برنامه عمران ملل متحد را با نگاهی موشکافانه‌تر بررسی نماییم که همین امر انگیزه‌ی پژوهش در این حوزه را دوچندان نمود.

همین‌طور مهم‌ترین سؤالاتی که در راستای تحقیق به دنبال پاسخی شفاف به دنبال آن‌ها بودیم به قرار زیر بود:

- (۱) کمک‌های فنی توسعه‌ای برنامه عمران ملل متحد در کشورهای عقب مانده و رو به رشد آسیایی (از جمله جمهوری اسلامی ایران) تا چه میزان توانسته این کشورها را در زمینه رسیدن به اهداف توسعه‌ای خود یاری نماید؟
- (۲) فعالیت‌های فنی و توسعه‌ای برنامه عمران ملل متحد در برگیرنده چه طرح‌ها و برنامه‌هایی می‌باشند؟
- (۳) برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران تا چه اندازه توانسته زمینه مناسب را برای فعالیت‌های برنامه عمران ملل متحد ایجاد نماید؟
- (۴) فعالیت برنامه‌ای، برنامه عمران ملل متحد آیا تأمین کننده منافع کشورهای عقب مانده و در حال توسعه من جمله ایران بوده است؟
- (۵) آیا این برنامه‌ها در راستای تحقق اهداف اقتصادی و فرهنگی و اجتماعی کشور ایران می‌باشند؟
- (۶) آیا ایران در اجرای برنامه‌های سازمان ملل متحد همراهی و همکاری مؤثری داشته است؟
- (۷) دلایل ناکامی برنامه عمران ملل متحد در توسعه همکاری‌های اقتصادی با کشورها چه بوده است؟

در نهایت با بررسی مصادیق متعدد و در پی پاسخ‌یابی برای پرسش‌های فوق

این فرض بیشتر جلوه‌گری می‌نمود که اهداف و برنامه‌های عمران ملل متحد علیرغم وجود برخی موانع ساختاری و قانونی در آسیا و از جمله کشور هدف (جمهوری اسلامی ایران) به میزان قابل توجهی موجب رشد و توسعه آن‌ها در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شده است.

قابل به ذکر است در این کتاب تأکید زمانی به دوران بعد از جنگ سرد بوده، دلیل اصلی انتخاب این بعد زمانی اینست که سازمان‌های بین‌المللی بعد از پایان جنگ سرد در سطح جهانی نقش فعال‌تری نسبت به گذشته یافته‌اند، چرا که در گذشته دو ابرقدرت زمینه منفعل شدن این سازمان‌ها را فراهم کرده بودند.

آمریکا در بلوک غرب و شوروی در بلوک شرق به عنوان ابرقدرت سعی در بدست آوردن قدرت بیشتر و تحت امر گرفتن کشورهای بیشتر در بلوک‌های خود داشتند و دو ابرقدرت توجه خود را به مسائل نظامی و تسلیحاتی معطوف داشته و به دنبال مسابقات تسلیحاتی بودند. براساس استراتژی دو ابرقدرت کشورهای متحد و تحت نفوذ خود را وادار به صرف منابع اقتصادی و انسانی برای مسائل نظامی نمودند، و توجه کمتری به رشد و توسعه اقتصادی کشورها می‌شد، و همین مسئله ضربه اساسی به اقتصاد کشورهای عقب مانده و در حال توسعه عضو بلوک‌ها وارد نمود، چراکه این کشورها از کمبود منابع مالی برای امور اقتصادی رنج می‌بردند و در آن برهه زمانی باید اکثر بودجه خود را صرف امور نظامی بدون بازده می‌نمودند و این کشورها بازندگان اصلی جنگ سرد بودند.

حال با پایان جنگ سرد ۱۹۹۰/۱۳۶۹ کشورهای عقب مانده و در حال توسعه تحت نفوذ ابرقدرت‌ها، توانستند بیشتر به مسائل اقتصادی و انسانی داخل کشورهای خود توجه نمایند. و از سوی دیگر سازمان‌های بین‌المللی بعد از جنگ سرد به نقش پررنگ‌تری در ایجاد همکاری و روابط مابین کشورها دست یافتند.

از جمله مهم‌ترین سازمان‌های بین‌المللی که در دوره جدید نقش موثری به خود گرفت، سازمان ملل متحد بود، البته با وجود حق وتو در شورای امنیت برای ۵ کشور (آمریکا، روسیه، انگلیس، فرانسه و چین)، بعد از جنگ سرد توانست

عملکرد بهتری در سطح جهانی داشته باشد. ولی هیچگاه فعالیت‌ها و برنامه‌های سازمان ملل متحد از زیر نفوذ این کشورها بیرون نرفته است و این مسئله خود روند توسعه و همکاری را بین کشورها کند نموده است.

در ادامه به محدوده مکانی پژوهش می‌پردازیم، که در این کتاب قاره آسیا مورد توجه خواهد بود. قاره آسیا با توجه به وسعت بالا و جمعیت فراوان از یک سو و از سوی دیگر وجود منطقه خاورمیانه به علت وجود منابع انرژی جهان در این منطقه همیشه مورد توجه کشورهای جهان بوده است و این منطقه نیز به دلیل وجود منابع عظیم انرژی همیشه محل درگیری قدرت‌های بزرگ (در زمان جنگ سرد) و کشورهای توسعه یافته (در حال حاضر) بوده است و کشور ایران (که تاکید پژوهش بر این کشور می‌باشد) نیز در این منطقه واقع شده است، کشور ایران با قرار داشتن در این منطقه و دارا بودن ذخایر نفتی و گازی، نقش عمده‌ای در منطقه دارد چرا که کشور ایران با کشورهای منطقه به لحاظ داشتن مشترکات مذهبی و ذخایر انرژی توانسته در جایگاه تعیین کننده قیمت نفت (اوپک) و صادر کننده گاز نقش اثرگذاری را در منطقه و جهان داشته باشد.

البته کشور ایران نیز تا دو سال قبل از پایان جنگ سرد درگیر جنگ با کشور عراق بود که خسارت‌های جبران ناپذیری از این طریق به کشور ایران وارد شد و از سوی دیگر روابط ایران و سازمان ملل متحد در اوایل انقلاب تا پایان جنگ تیره بود. اما بعد از متجاوز خواندن عراق در جنگ بر علیه ایران از سوی سازمان ملل متحد روابط ایران و سازمان ملل متحد رو به بهبود نهاد.

در سال ۱۹۸۸/۱۳۶۷ با پذیرش قطعنامه از سوی دو کشور جنگ پایان یافت و این در حالی بود که کشور ایران با انبوهی از خسارت‌های جانی و مالی و صنعتی از یک سو و از سوی دیگر با تحریم‌های اقتصادی، روبرو بود. در این راستا کشور ایران به کمک برنامه عمران ملل متحد و تجارب کشورها در امر رشد و توسعه اقتصادی، سعی در ایجاد برنامه‌های اقتصادی پنج ساله نمود، تا بتواند در جهت رسیدن به توسعه اقتصادی، انسانی و فرهنگی گام‌های موثر بردارد.

با این وجود روابط برنامه عمران ملل متحد و ایران بعد از جنگ وارد عرصه جدیدی شد. در آن سال‌ها شاهد رابطه متقابل بین ایران و برنامه عمران ملل متحد به وسیله گزارشات توسعه انسانی ایران به این سازمان تخصصی سازمان ملل متحد بودیم. با این تفاسیر ما شاهد توجه ایران به فعالیت‌های برنامه عمران ملل متحد که از طریق گنج‌انیدن مواردی در برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی سوم و چهارم که به امور اقتصادی پرداخته اختصاص یافته است، می‌باشیم. البته نیم‌نگاهی نیز به چشم انداز بیست ساله که یک برنامه کلی از برنامه‌های جمهوری اسلامی ایران برای رسیدن به درجه‌ای از توسعه و پیشرفت می‌باشد، مبذول شده است.

با این مقدمه نگاهی تحلیلی به فعالیت‌های برنامه‌ی عمران ملل متحد در منطقه آسیا و من جمله ایران را در این کتاب مورد بررسی قرار می‌دهیم و گفتنی است که آمارها و اطلاعات این کتاب تنها تا سال ۲۰۱۰ را پوشش می‌دهد.